

QUAN NIỆM VỀ TIỂU THUYẾT CỦA CÁC CÂY BÚT TỰ LỰC VĂN ĐOÀN NHÌN TỪ THI PHÁP VỀ TIỂU THUYẾT CỦA M. BAKHTIN

Nguyễn Văn Tùng

Nhà xuất bản Giáo dục - Hà Nội

Đối với văn học Việt Nam hiện đại, tiểu thuyết là một thể loại mới mẻ. Mặc dù vậy, nhưng ý thức về tiểu thuyết đã có từ khá sớm ở các nhà văn. Bên cạnh những bộ tiểu thuyết, nhiều nhà văn còn có nhiều bài viết phát biểu quan niệm về thể loại nghệ thuật này. Tiểu thuyết Tự lực Văn đoàn thời kì 30 - 45 là một thành tựu của nghệ thuật tiểu thuyết văn học Việt Nam. Không chỉ sáng tác, các cây bút thuộc nhóm Tự lực Văn đoàn còn có nhiều bài viết trình bày các ý kiến của mình về nghệ thuật tiểu thuyết. Thạch Lam có các bài: *Vài ý kiến về tiểu thuyết, Quan niệm trong tiểu thuyết, Sự sống trong tiểu thuyết*. Khải Hưng có bài *Về tự nhiên của cuộc đời trong tiểu thuyết* và một bài mặc dù không trực tiếp bàn về tiểu thuyết nhưng cũng có những ý kiến khá cụ thể về thể loại tiểu thuyết khi viết lời tựa cho cuốn *Vàng và máu* của Nguyễn Thứ Lễ. Nhất Linh có công trình *Viết và đọc tiểu thuyết*. Phần lớn các bài viết về thể loại tiểu thuyết được ra mắt bạn đọc với mục đích phát ngôn cho tư tưởng, chủ trương nghệ thuật của nhóm Tự lực văn đoàn hoặc để trao đổi với những ý kiến khác về tiểu thuyết chứ không phải các nhà văn còn muốn "trổ tài" trong lĩnh vực lí luận. Cho dù vậy đây vẫn là những tư liệu cần thiết để người nghiên cứu có thể tìm hiểu về một giai đoạn trong quá trình phát triển của lí luận tiểu thuyết ở Việt Nam.

Vậy đóng góp của các nhà văn Tự lực văn đoàn cho lí luận tiểu thuyết của văn học Việt Nam là gì? Trong những luận điểm của họ, điểm nào khoa học, chính xác, điểm nào còn ở mức độ cảm tính? Xuất phát từ lí luận tiểu thuyết hiện hành mà hạt nhân là lí luận về thi pháp tiểu thuyết của M. Bakhtin, trong bài viết này chúng tôi muốn đi sâu tìm hiểu quan niệm về tiểu thuyết của các nhà văn thuộc nhóm Tự lực Văn đoàn.

Ở trên chúng tôi có nói về sự mới mẻ của thể loại tiểu thuyết với văn học Việt Nam. Khái niệm tiểu thuyết ở đây được sử dụng với cách định nghĩa của các nhà lí luận văn học phương Tây chứ không phải kiểu tiểu thuyết chương hồi của văn học cổ điển Trung Hoa và Việt Nam.

Những bài viết, công trình của các nhà văn Tự lực văn đoàn đã đề cập đến hầu hết các phương diện nghệ thuật của một cuốn tiểu thuyết. Các nhà văn đề cập đến nhân vật, ngôn ngữ tiểu thuyết, đến quan hệ của tiểu thuyết với hiện thực cuộc sống, về vai trò của tiểu thuyết đối với cuộc sống của con người... Tuy nhiên, ở từng luận điểm bên cạnh sự chính xác, khoa học các tác giả đã bộc lộ những hạn chế cần được nhận xét một cách khách quan.

Trước hết, các nhà văn Khải Hưng và Nhất Linh cho rằng tiểu thuyết là một thể loại có tính phổ cập rộng rãi đối với người viết văn. Khải Hưng trong bài *Về tư nhiên của cuộc đời trong tiểu thuyết* cho rằng "Tiểu thuyết giản dị như người nhà quê Á Đông" [6]. Còn Nhất Linh trong công trình *Viết và đọc tiểu thuyết* [1] cho rằng tiểu thuyết là thể loại văn chương đại chúng, bất cứ ai biết chữ quốc ngữ đều có thể viết được. Nhất Linh còn nói rõ, ông viết như vậy vì muốn đánh tan mặc cảm, tự ti của nhiều cây bút về thể loại tiểu thuyết, để họ có thể mạnh dạn hơn khi cầm bút viết một cuốn tiểu thuyết nào đó.

Đây là một quan niệm đơn giản hóa tiểu thuyết. Thực chất tiểu thuyết là một thể loại mang tính nghệ thuật cao, đòi hỏi ở người viết nhiều phẩm chất tài năng nghệ thuật đặc biệt. Tiểu thuyết là một thể loại trẻ và đang trong quá trình biến đổi về nhiều phương diện. Tiểu thuyết giữ địa vị chủ đạo của văn học hiện đại, thay thế vị trí của các thể loại văn học khác trong quá khứ. Giáo sư Trần Đình Sử trong công trình *Văn học và thời gian* đã phân tích rất kỹ sự thay đổi vị trí chủ đạo của các thể loại trong lịch sử văn học. Chẳng hạn, thời cổ đại, sử thi là thể loại có vai trò quan trọng nhất, bởi nó tôn vinh sức mạnh cộng đồng, ca ngợi những người anh hùng có những chiến công oanh liệt trong việc bảo vệ cộng đồng... Vậy là, theo Giáo sư, đứng về một phương diện nào đó, lịch sử văn học là lịch sử của các thể loại. Khi nói về quá trình tìm hiểu thi pháp tiểu thuyết, M. Bakhtin cũng cho biết trước ông đã có nhiều nhà nghiên cứu bàn về thi pháp tiểu thuyết, nhưng chưa ai có thể nắm được cấu trúc nghệ thuật của thể loại trẻ trung này. Các nhà nghiên cứu tỏ ra bất lực khi muốn nắm bắt thi pháp của thể loại tiểu thuyết. Ông cho biết: "Những công trình về tiểu thuyết trong đại đa số trường hợp có thể coi là sự liệt kê và cố miệt tả sao cho thật đầy đủ những dạng thức tiểu thuyết khác nhau, nhưng từ những miêu thuật ấy vẫn không thể nào đúc kết một công thức ít nhiều bao quát cho tiểu thuyết như một thể loại. Thậm chí các nhà nghiên cứu không chỉ ra được một dấu hiệu xác định và chắc chắn nào của tiểu thuyết mà lại không phải dính chính, để rồi sự dính chính ấy lại bác bỏ ngay cái dấu hiệu ấy như chính là một dấu hiệu thể loại" [3, tr.19].

Tất cả những điều dẫn ở trên đủ cho thấy tiểu thuyết là một thể loại hết sức phức tạp về cấu trúc thể loại. Viết tiểu thuyết do vậy không hề là một việc giản đơn của người cầm bút. Cũng bởi ảo tưởng ấy mà từ trước đến nay nhiều người cầm bút đã mạnh dạn đặt tên thể loại cho tác phẩm của mình là tiểu thuyết, song thực chất, căn cứ vào thi pháp thể loại thì đó chỉ là những truyện dài mà thôi.

Về kiểu tiểu thuyết, các nhà văn Tự lực văn đoàn có những ý kiến khá cụ thể. Thạch Lam trong bài *Vài ý kiến về tiểu thuyết* bày tỏ thái độ phê phán kiểu tiểu thuyết luận đề. Đó là kiểu tiểu thuyết ra đời vì muốn thuyết giáo cho một luận lý nào đó. Theo ông, loại tiểu thuyết ấy cho thấy sự nghèo nàn của trí tưởng tượng. Thạch Lam cho rằng, nhà văn cần phải đi sâu vào cuộc sống, phản ánh cho được nhiều chân dung sống động của con người xung quanh chúng ta. Còn Nhất Linh trong *Viết và đọc tiểu thuyết* chia tiểu thuyết thành các loại theo mục đích của nhà văn. Theo ông, nhà văn viết tiểu thuyết vì những mục đích:

- Để "Ghi lên giấy một câu chuyện riêng".

- Để kể một câu chuyện mà nhà văn nghe thấy, nhìn thấy khiến họ cảm động.
- Để lên án, tán dương, nêu một lí thuyết - tiểu thuyết luận đề.
- Để cảm dỗ người đọc.
- Vì cảm thấy mình cần phải viết.

Nếu như Thạch Lam phê phán loại tiểu thuyết luận đề làm nghèo nàn văn học thì một trong những điều cần tránh đối với người viết tiểu thuyết, theo ý kiến của Nhất Linh, là tránh để ý định "dùng tiểu thuyết làm một việc gì" (tiểu thuyết luận đề) lên trên ý định "viết một cuốn tiểu thuyết hay". Cũng theo Nhất Linh, ở mục *Viết về loại gì*, tiểu thuyết tuy có nhiều loại nhưng không có loại nào thuần túy. Có khi là tiểu thuyết ái tình pha triết lí, tiểu thuyết xã hội đá phong tục... Nhà văn có thể viết theo bất cứ một loại nào, nhưng quan trọng nhất là thâm tâm nhà văn có thích đề tài đó không, viết "nghệ thuật có cao không?". Điều này chứng tỏ các nhà văn đang cố gắng bứt phá khỏi những ràng buộc của ý thức văn học trung đại để đến với một nền văn học hiện đại, một sự sáng tạo vì những giá trị nhân bản. Các nhà văn Tự lực văn đoàn cho rằng người viết tiểu thuyết cần biết khai thác tâm hồn con người. Nhà văn phải mở ra cho người đọc những điều sâu sắc trong đời sống con người mà họ không bao giờ có thể thấy được. Điều cốt yếu khi viết là nhà văn cần phải thành thực với chính mình. Nhất Linh đề cao vai trò "sự thành thực của tác giả", "Các nhà văn đã có cái can đảm "mình dám là mình" dám viết ra "những điều thâm kín dấu những ý nghĩ ấy xấu xa đi nữa".

Như thế, các nhà văn Tự lực văn đoàn đã có ý thức rất cao về con người cá nhân trong tiểu thuyết. Điều đó hoàn toàn khác xa quan niệm về con người xã hội, con người của trách nhiệm, bổn phận trong văn học trung đại. Những ý kiến trên của các nhà văn Tự lực văn đoàn nếu được nhìn nhận một cách sâu sắc có thể thấy các nhà văn đã tiến gần đến với quan điểm của Bakhtin về thi pháp tiểu thuyết. Theo Bakhtin, "Sự phá vỡ khoảng cách sử thi và chuyển vị hình tượng con người từ nơi xa (cách vào khu vực xúc tiếp với những sự việc còn dang dở, chưa hoàn thành của cái hiện tại (và như thế là của cả tương lai) đưa đến việc cấu trúc lại từ nền móng hình tượng con người trong tiểu thuyết (N.V.T nhấn mạnh) (và sau này cả trong toàn bộ văn học)"[3, tr.69]. Khác với con người trong sử thi, con người trong tiểu thuyết là con người gần gũi, thân mật. Bakhtin phân tích và chỉ ra rằng: "tiểu thuyết hình thành chính trong quá trình phá bỏ khoảng cách sử thi, trong quá trình thân mật hóa con người và thế giới bằng tiếng cười, hạ thấp đối tượng miêu tả nghệ thuật xuống cấp độ hiện thực đương thời dang dở không hoàn thành và luôn luôn biến động. Tiểu thuyết ngay từ đầu đã được xây dựng không phải trong hình tượng xa cách của quá khứ tuyệt đối, mà ở khu vực xúc tiếp với cái thời hiện tại không hoàn thành ấy. Cơ sở của nó là kinh nghiệm cá nhân (N.V.T nhấn mạnh) và hư cấu sáng tạo tự do. Như vậy, theo Bakhtin, tiểu thuyết khai thác con người cá nhân với "cái tôi" chứ không phải con người cộng đồng với "cái ta". Trong khi xây dựng lí luận thi pháp tiểu thuyết, Bakhtin thường xuyên nhắc tới "kinh nghiệm cá nhân" và vai trò của yếu tố này trong các tiểu thuyết. Theo ông, đó chính là một trong những hạt nhân làm cho tiểu thuyết có nhiều điểm khác biệt sử thi và các thể loại văn học

khác. Khái quát về các loại đề tài trong tiểu thuyết, Bakhtin cho rằng: Một trong những đề tài cơ bản có tính nội tại của tiểu thuyết chính là đề tài nhân vật không tương hợp với số phận và vị thế của nó. Con người hoặc cao lớn hơn thân phận mình hoặc nhỏ bé hơn tính người của mình. Rốt cuộc nó không thể hoàn toàn chỉ là một viên gạch, một địa chủ, một lái buôn, một vị hôn phu, một kẻ cả ghen, một người cha v.v..." [1, tr.72].

Các nhà văn Tự lực văn đoàn cũng bàn nhiều về nhân vật tiểu thuyết. Trong *Viết và đọc tiểu thuyết*, Nhất Linh có hẳn một phần (*Các nhân vật*) bàn về nhân vật. Ở phần này Nhất Linh cho rằng việc đầu tiên của người viết tiểu thuyết là phải "định các nhân vật". Không thể viết tiểu thuyết nếu như các nhân vật còn lơ mờ trong ý tưởng của nhà văn. Nhà văn cần "quan sát con người và diễn tả cái bề ngoài lẫn bề trong thế nào cho các nhân vật đó đúng sự thực, có vẻ sống, linh đag, không giống hẳn nhau như những tượng đúc một khuôn mà cũng không lơ mờ" [6, tr.35-396]. Về phương diện tính cách, nhân vật tiểu thuyết phải có tính cách đa dạng, tâm người trăm tính. Tính cách nhân vật không phải không thay đổi vì "tính cách thay đổi theo thời gian" [6, tr.396]. Hơn thế, nhà văn cần tìm được điểm riêng biệt, độc đáo của tính cách. Tâm hồn nhân vật cũng là một phương diện cần được chú ý thể hiện, miêu tả. Nhân vật có khi được lấy từ một nguyên mẫu nhưng thường là sự tổng hợp từ nhiều con người khác nhau ngoài đời. Về hình dáng, nhà văn có khi cần miêu tả một cách tỉ mỉ, song không nên miêu tả một lúc. Không nên tả cái xấu, cái đẹp của nhân vật theo ý riêng của người cầm bút mà cần tả theo cái nhìn của người trong truyện. Về sự yêu ghét cũng vậy, "đáng ghét hay đáng yêu là tùy theo âm hưởng của người trong truyện đối với nhau". Nhà văn không nên trực tiếp bình phẩm về nhân vật mà nên để độc giả tự nhìn thấy. Ở phần này, tác giả *Viết và đọc tiểu thuyết* còn bàn về cử chỉ, lời nói của các nhân vật. Cử chỉ phải thể hiện được tính cách; lời nói phải hợp với tuổi, tính tình, học lực. Nhà văn lại còn cần biết điều gì sự quan tâm đến các nhân vật chính và nhân vật phụ. Không nên quá chú ý và nhân vật chính mà quên nhân vật phụ. Rất có thể trong quá trình xây dựng, nhân vật chính biến thành nhân vật phụ và ngược lại...Đó chỉ là một số điểm chính, ngoài ra Nhất Linh còn phân tích một cách cụ thể và chỉ ra nhiều điểm khác nữa.

Như vậy, lí luận về nhân vật của Nhất Linh khá cụ thể, tỉ mỉ. Có thể nhận thấy quan điểm của Nhất Linh về nhân vật trong tiểu thuyết có nhiều điểm khá trùng hợp với phương pháp miêu tả nhân vật trong các tiểu thuyết của chủ nghĩa hiện thực. Yêu cầu xây dựng các nhân vật là sự tổng hợp của nhiều con người ngoài đời, yêu cầu phải tìm được những nét độc đáo trong tính cách của nhân vật, miêu tả tính cách nhân vật trong mối quan hệ với hoàn cảnh thực chất là những nguyên tắc xây dựng nhân vật của Chủ nghĩa hiện thực. Nếu nhân vật được xây dựng đúng như yêu cầu ấy thì đó là những nhân vật điển hình trong những hoàn cảnh điển hình. Song quan điểm của Nhất Linh cho rằng nhà văn tránh xuất hiện trực tiếp trong tác phẩm mà để người đọc tự nhận thấy những tính cách mà mình muốn thể hiện chỉ là một quan điểm phù hợp với phương pháp sáng tác của một vài khinh hướng trong một thời kì nhất định. Thực tế người đọc bắt gặp khá nhiều trường hợp các nhà văn lớn trong các tác phẩm nổi tiếng, chẳng hạn như Lép Tônxtôi trong *Chiến tranh và hòa bình*, có khi trực tiếp tham gia vào câu chuyện qua những đoạn trữ

tính ngoại đề. M. Bakhtin khi đề cập đến vị thế của người viết tiểu thuyết cũng cho rằng tiểu thuyết miêu tả cái hiện thực khách quan ở thể chưa hoàn thành, điều đó làm cho tiểu thuyết luôn luôn biến đổi và cấu trúc thể loại không bị đông cứng lại, nhà văn với các tư cách khác nhau có thể xuất hiện trong tác phẩm: "Người viết tiểu thuyết thiên về tất cả những gì còn chưa xong xuôi. Anh ta có thể xuất hiện trong trường: miêu tả ở bất cứ tư thế tác giả nào, có thể mô tả những sự việc có thật trong đời mình hoặc nói ám chỉ đến chúng, có thể can thiệp vào cuộc trò chuyện giữa các nhân vật, có thể bút chiến công khai với các địch thủ văn học của mình, v.v... Vấn đề không (chỉ là tác giả xuất hiện trong trường miêu tả, vấn đề là ngay cả các tác giả thực thụ, tác giả chính danh, "nguyên sinh" (tác giả của hình tượng tác giả) giờ đây đã thiết lập những quan hệ mới với cái thế giới mà anh ta mô tả: giờ đây họ cùng tồn tại trong những chiều thời gian - giá trị như nhau, lời miêu tả của tác giả nằm ở cùng một bình diện với lời nhân vật được miêu tả và có thể tạo lập (hoặc nói đúng hơn, không thể không tạo lập) với nó những mối quan hệ đối thoại và đan kết lại tạp" [3, tr.57]. Tác giả của *Viết và đọc tiểu thuyết* cũng chưa chỉ ra được mối quan hệ gắn gũi giữa nhân vật trong tiểu thuyết và tác giả. Theo Bakhtin, giữa nhân vật và tác giả tiểu thuyết có một cự li rất gần. Nhà văn với sự cho phép của tính trào tiểu trong tiểu thuyết có thể kéo "đối tượng lại gần", "lôi cuốn đối tượng vào khu vực xúc tiếp thân mật đến thô bạo, ở đó có thể suông sã, sờ mó nó từ khắp phía, lật ngửa, lộn trái, nhòm ngó từ dưới và từ trên, đập vỡ vỏ ngoài để nhìn vào bên trong, hồ nghi, phân tích, chia cắt, bóc trần và vạch trần, nghiên cứu và thử nghiệm một cách tự do" [3, tr.50]. Tuy nhiên, qua quan điểm về nhân vật vừa kể trên còn có thể nhận thấy Nhất Linh khi nói về nhân vật tiểu thuyết đã chú ý đến tính chỉnh thể của tác phẩm văn học. Điều đó thể hiện rõ nhất ở yêu cầu nhà văn miêu tả cái đẹp, cái xấu, thể hiện cái yêu cái ghét theo con mắt của những nhân vật trong tác phẩm. Như vậy Nhất Linh đã nhận thấy rất rõ mối liên quan tương tác của các nhân vật trong tác phẩm. Nếu nhân vật được miêu tả như yêu cầu về sự quan hệ nói trên, các nhân vật trong tiểu thuyết sẽ tạo nên một thế giới nhân vật, một chỉnh thể nghệ thuật có tính toàn vẹn.

Về nhân vật tiểu thuyết, Thạch Lam cũng có những ý kiến khá thú vị. Trong bài *Vài ý kiến về tiểu thuyết*, nhà văn phê phán các nhân vật được xây dựng kiểu nhân vật "anh hùng hay liệt nữ", nhân vật nguyên phiến, nguyên khối như trong các tác phẩm văn học trung đại. Thạch Lam cho rằng nhân vật trong tiểu thuyết cần phải được xây dựng đúng nghĩa con người với đầy đủ những tính cách đối lập có thể có. Điều quan trọng đối với nhà văn là phải tạo cho được những con người sinh động, có ý nghĩa thực tế. Theo Thạch Lam, "Nhà nghệ sĩ giỏi là nhà nghệ sĩ tạo ra những nhân vật thật và hoạt động, ngoài những tính cách và đặc điểm của các địa vị xã hội, tìm đến được các bí mật không tả được trong mỗi con người". Còn Khái Hưng trong bài *Về tự nhiên của cuộc đời trong tiểu thuyết*, cho rằng thế giới nghệ thuật trong tiểu thuyết phải miêu tả được những cái gần gũi nhất trong cuộc sống. Người đọc có thể bắt gặp những chân dung con người với tất cả những biểu hiện phức tạp nhất. Theo ông, "Tiểu thuyết phải gần đời, phải là đời với những lúc sướng, lúc khổ, phải có những cái nhỏ nhen tầm thường, cao thượng của đời, phải có những cái đáng

thương, những cái buồn cười, những cái bực tức" [6, tr.82]. Quan điểm về nhân vật tiểu thuyết mà Thạch Lam và Khái Hưng đưa ra phù hợp với những nguyên tắc miêu tả nhân vật tiểu thuyết mà Bakhtin đã khái quát trong công trình về thi pháp của mình.

Về mối quan hệ của người đọc và thế giới nghệ thuật tiểu thuyết, các nhà văn Tự lực văn đoàn có một số ý kiến rất đáng quan tâm. Qua các bài viết, các nhà văn cho rằng người đọc có thể tham gia vào câu chuyện được kể lại trong tác phẩm. Họ có thể nhận thấy những khía cạnh nào đó của chính bản thân mình qua con người, cảnh ngộ được miêu tả trong tiểu thuyết. Nhất Linh trong Lời tựa tiểu thuyết *Hồn bướm mơ tiên* có chỉ ra một trong những điểm hấp dẫn của tác phẩm là người đọc có cảm giác "như được cùng với người trong truyện cùng sống quãng đời dài trong truyện". Còn Thạch Lam thì cho rằng: "người đọc tiểu thuyết là một người đọc yên lặng, hay nghĩ ngợi, suy xét, và tìm trong tâm lý các nhân vật của truyện những tư tưởng và ý nghĩ của chính mình" [6, tr.84]. Mối quan hệ giữa người đọc và tiểu thuyết là một trong những vấn đề mà ông quan tâm. Ông cho rằng nếu thế giới nghệ thuật của sử thi là một thế giới hoàn toàn khép kín, ngăn cách với độc giả bằng một "khoảng cách sử thi", thì sự "phá vỡ khoảng cách sử thi", miêu tả thế giới với hiện thực đang dở của nhà tiểu thuyết khiến cho độc giả có thể cùng thâm nhập vào thế giới nghệ thuật của tác phẩm. Bakhtin nhấn mạnh: "Khu vực xúc tiếp và sự không có khoảng cách ở đây được sử dụng một cách khác: thay cho cuộc sống buồn tẻ của chúng ta, người ta giả định cho ta một thế phẩm của cuộc đời, thế nhưng nó lại là một cuộc đời kì thú và hào nhoáng. Có thể đồng cảm với các cuộc phiêu lưu ấy, có thể đồng nhất mình với các nhân vật(...); tự ta có thể bị cuốn vào trong tiểu thuyết (trong khi đó thì ta không bao giờ có thể bị cuốn vào trong thế giới sử thi hay các thế loại giữ cự li khác). Từ đó mới có thể có hiện tượng như lấy sự say đọc tiểu thuyết thay thế cho cuộc sống thực, hoặc mơ mộng ở ngoài đời y như trong tiểu thuyết..." [3, tr.65].

Ở phương diện ngôn ngữ tiểu thuyết, các nhà văn Tự lực văn đoàn chưa có những sự quan tâm thích đáng. Trong *Viết và đọc tiểu thuyết*, Nhất Linh mới chủ yếu nhấn mạnh một điều rất nên tránh của người viết tiểu thuyết đó là không nên "làm văn" trong tác phẩm, không nên viết những câu văn dang dỗi, âm điệu du dương, nhưng đọc xong không để lại một chút dư vị gì ở người đọc. Thật ra ngôn ngữ tiểu thuyết là một phương diện hàm chứa những điều hết sức thú vị song cũng vô cùng phức tạp. Ngôn ngữ tiểu thuyết biến hóa khôn lường. Trong *Lý luận và thi pháp tiểu thuyết*, Bakhtin dành cả một chương để cập đến phương diện này. Đó là một lĩnh vực đòi hỏi ở nhà văn tài năng sáng tạo lớn. Cùng với việc chỉ ra tính "song trùng", "đối thoại", "phức điệu", Bakhtin cho rằng nếu như nhà văn "không biết vươn lên tầng cao của ý thức ngôn ngữ được tương đối hóa theo kiểu Galei, nếu anh ta điếc đặc đối với tính song điệu hữu cơ và tính đối thoại nội tại của thế giới ngôn từ sống động và luôn luôn biến đổi - thì anh ta sẽ không bao giờ hiểu được và thực hiện được và nhiệm vụ đích thực của thế loại tiểu thuyết" [3, tr.137].

Những luận điểm về thi pháp tiểu thuyết như chúng tôi trình bày ở trên cho thấy một ý thức tiểu thuyết khá cao của nhà văn Việt Nam trong thời kì tiểu thuyết hiện đại mới du nhập. Trong những điều các nhà văn nêu ra về lý luận tiểu thuyết,

có điều các nhà văn khái quát từ thực tiễn sáng tác của mình, có điều chiêm nghiệm từ tác phẩm của các nhà văn khác, có điều mượn từ lý luận tiểu thuyết của văn học Anh, Pháp. Cho dù có các nguồn gốc, xuất phát khác nhau song tất cả những luận điểm đã được các nhà văn trình bày một cách mộc mạc, giản dị, thuyết phục trong những bài viết, những công trình có tính hệ thống về vấn đề thú vị này.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bùi Việt Thắng (sưu tầm, biên soạn). *Bàn về tiểu thuyết*. NXB Văn hóa - Thông tin, H., 2000.
- [2] Phương Lưu (chủ biên). *Lý luận văn học*. NXB Giáo dục, H., 1997.
- [3] Phạm Vĩnh Cư (tuyển chọn, dịch và giới thiệu). *Lý luận và thi pháp tiểu thuyết*. M. Bakhtin. Trường viết văn Nguyễn Du xuất bản, H., 1992, tr.29.
- [4] Lê Bá Hán, Trần Đình Sử, Nguyễn Khắc Phi (chủ biên). *Từ điển thuật ngữ văn học*. NXB Giáo dục, H., 1992.
- [5] Trần Đình Sử. *Văn học và thời gian*. NXB Văn học, H., 2001.
- [6] Vương Trí Nhàn (sưu tầm, biên soạn). *Những lời bàn về tiểu thuyết trong văn học Việt Nam từ đầu thế kỉ XX đến 1945*. NXB Hội Nhà văn, H., 2000.

VNU, JOURNAL OF SCIENCE, SOC., SCI., t.XVII, N^o4, 2001

THE OPINIONS OF THE WRITERS IN TU LUC VAN DOAN GROUP ABOUT NOVEL AS SEEN FROM BAKHTIN'S.

Nguyen Van Tung

Education Publishing House

Basing on M. Bakhtin's conception on novel poetika, the author analyses and evaluattes contributions and weaknesses of opinions of the writers in Tu Luc Van Doan group.

First, that the writers in Tu Luc Van Doan group's opinions about simplifying novel are uneven because novel is very complicated and requires outstanding creativiity and talent of the writers.

Im terms of type of novel, the writers in Tu Luc Van Doan group criticize kind of novells that promotes morals. That represents the awareness of getting away from limitatiions of classical literature.

Im terms of characters, the writers in Tu Luc Van Doan group contribute to practical and interesting ideas of which. However, there are only some to be correct, others are just suitable to literature of certain period. They also show relatively appropriate opinions about relationship between readers and novel's artistic world.

The writers in Tu Luc Van Doan group have not yet paid proper attention to the language used in novel. Practically, the language used in novel is very complicated and carries many exciting artistic factors, for example, "parallelisms", "mixed voices", "dialogue" as Bakhtin cited.